

До компетенції Ради Міністрів України належало встановлення тарифних ставок, сіток та схем посадових окладів щойно створених підприємств, установ, організацій, для яких не було затверджених тарифних ставок.

Значну роль з урегулювання оплати праці проводив Державний комітет із питань праці та соціальних питань СРСР, який видавав постанови, інструкції та роз'яснення з різних питань оплати праці та забезпечував дотримання чинного законодавства про працю. Найбільш важливі постанови та роз'яснення Держкомпраці СРСР приймав спільно або за згодою з ВЦРПС. Певні права в галузі оплати праці надавалися міністерствам та відомствам УРСР. Крім централізованого методу велику роль відігравало і колективно-договірне регулювання заробітної плати.

Праця робітників та службовців за радянських часів оплачувалась почасово або відрядно. Відрядна оплата була індивідуальною та колективною.

Для посилення матеріальної заінтересованості робітників і службовців у виконанні та перевиконанні виробничих планів, підвищенні ефективності і рентабельності виробництва, у зростанні продуктивності праці, поліпшенні якості продукції та економії ресурсів запроваджувалась почасово-преміальна і відрядно-преміальна системи оплати праці. Встановлення почасової або відрядної системи оплати праці, а також затвердження положень про преміювання робітників і службовців проводились адміністрацією підприємства, організації за погодженням з фабричним, заводським, місцевим комітетом профспілки.

Про запровадження нових або зміну чинних умов оплати праці адміністрація підприємства, організації, згідно ст. 103 КЗпП УРСР, зобов'язана була повідомити робітників та службовців не пізніше як за два тижні до їх запровадження.

На додаток до системи оплати праці встановлювалася винагорода робітникам і службовцям підприємств за підсумками річної роботи з фонду, утвореного за рахунок прибутку, одержаного підприємством чи організацією. Розмір винагороди визначався з урахуванням результатів праці робітника або службовця і тривалості його безперервного стажу роботи на підприємстві. Тобто в основі оплати праці велике значення мав безперервний трудовий стаж, який на сьогодні втратив своє юридичне значення.

В цілому в СРСР оплата праці спиралася на три основні елементи: тарифну систему, норму праці та форму оплати праці.

Тарифна система була основною частиною державного нормування оплати праці. Вона розроблялася та затверджувалася централізовано. До її елементів потрібно віднести: Єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник робіт та професій робітників, тарифні ставки, схеми посадових окладів, які затверджувалися на державному рівні. Саме така централізація в

регулюванні оплати праці, відсутність диференційованого підходу до оплати на практиці призвели до зрівняння в оплаті праці та зменшення стимулу до праці багатьох працівників.

Джерела та література

1. Абол Р. Тарифная система в СССР / Р. Абол // Трудовое право. – №19(25). – 2005. – С. 36-41.
2. Войтинский И. Трудовое право: Учебное пособие для вузов (краткий курс советского права). – 2-е доп. изд. И. Войтинский. – М.: Юрид. издат, 1928. – 128 с.
3. Волкова О. История развития советского трудового законодательства: Учебное пособие (Всесоюз. юрид. заочный институт) / О. Волкова. – М.: ВЮЗИ, 1986. – 62 с.
4. Вопросы гражданского и трудового права периода Великой Отечественной войны / под. Ред. И. Голякова. – М. – 1944. – 200 с.
5. Вопросы советского государства и права 1917-1957 гг. / под ред. П. Орловского, И. Павлова. – М.: Академия наук СССР, 1957. – 432 с.
6. Кодекс законов о труде УССР. Офиц. текст. – К.: Политиздат Украины, 1972. – 122 с.
7. Сборник важнейших постановлений по труду. Изд-во 1-2 / составитель В. Скалабан. – Ростов на Дону: Молот, 1932. – 192 с.
8. Сборник постановлений об отпусках. – Ростов на Дону: Ростовское областное ведомственное издательство, 1940. – 140 с.
9. Сборник документов и материалов по вопросам труда в период Великой Отечественной Войны (22.06.1944 – январь 1944). – М., 1944. – 378 с.
10. Сборник по истории советского государства и права УССР / под. ред. С. Фунса – Х.: Харьковский государственный университет, 1954. – 159 с.

Олександр Хуткий

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ (питання вдосконалення)

Однією із важливих сфер правового впливу на суспільні відносини в державі, які визначають надходження коштів від платників до бюджетів у формі податків і зборів, є регулювання відповідальності за порушення податкового законодавства.

У сучасній Україні актуальним є розв'язання проблем вдосконалення чинного законодавства стосовно відповідальності за вчинення податкових правопорушень. Це стосується і суб'єктів господарювання різних форм власності, і фізичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, і громадян, які є платниками податків, і посадових осіб контролюючих органів.

На сьогодні законодавчою базою з цих питань є Конституція України, Податковий кодекс України, Кодекс України “Про

адміністративні правопорушення”, Кримінальний кодекс України, Закон України “Про державну податкову службу в Україні” та інші нормативні акти [1-4; 6; 7]. У законодавчих документах, які стосуються податкових правовідносин, найбільш чітко, порівняно з усіма іншими фінансовими правовідносинами, простежуються державно-владна й майнова сторони. Варто зауважити, що в Україні на сучасному етапі простежується доволі високий рівень вияву владного характеру правовідносин у галузі оподаткування, що свідчить про відсутність рівності сторін.

Сукупність норм Податкового кодексу (далі – Кодекс), викладених у статтях ст. 109-116 та 117-128 щодо відповідальності, поділяється на дві групи [2]. Перша група – загальні положення, що містять визначення загального поняття податкового правопорушення, перелік санкцій, правила їхнього застосування тощо. Норми цих статей поширюються на всі випадки порушень податкового законодавства.

Друга група стосується положень, що містять склад конкретних податкових правопорушень та санкції за їхнє вчинення. Кожна з них застосовується у випадку вчинення передбаченого нею правопорушення.

Згідно ст. 109.1 Кодексу податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їхніх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2]. Це визначення чітко формулює та охоплює вичерпне коло осіб, дії яких кваліфікуються як порушення податкового законодавства. Його законодавче закріплення в Кодексі є досить позитивним тому, адже воно вперше у нашій державі юридично оформлене в податковому праві. Вчинення зазначеними особами порушень законів із питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, тягне за собою відповідальність, передбачену Кодексом та іншими законами України.

Водночас, вивчення положень Кодексу стосовно відповідальності у сфері оподаткування, на нашу думку, свідчить про їхню певну недосконалість. Так, хоча посадові особи контролюючих органів і визнаються суб'єктами податкових правопорушень (особами, які можуть порушити податкове законодавство), однак не визнаються особами, які притягаються до відповідальності за порушення, передбачені статтями Кодексу. Недоліком, як ми вважаємо, є те, що статті 117-128 глави 11, а також інші статті цього законодавчого акта, не містять норм про відповідальність посадових осіб контролюючих органів [2]. Це питання винесене до норм адміністративного та кримінального законодавства.

На наш погляд, суттєвим упущенням, яке потребує більшого законодавчого узгодження та вдосконалення є те, що деякі статті глави

11 Кодексу стосовно відповідальності, передбачають відповідальність осіб, що не є зазначеними у п. 110.1, що призводить до суперечливого трактування цієї норми. Наприклад, за неподання банками або іншими фінансовими установами відповідним органам державної податкової служби в установленій строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків платників податків притягуються до відповідальності банки або інші фінансові установи і не в якості платників податків, а саме фінансових установ [2].

Окрім того, на нашу думку, потребує більш чіткого формулювання положення, визначене у ст. 120 Кодексу стосовно того, що в якості суб'єктів відповідних порушень вказані “інші особи, зобов'язані нараховувати та сплачувати податки, збори” [2]. Використання терміну “інші особи” є досить загальним і призводить до множинного тлумачення категорії винних, що може зумовити перевищення повноважень контролюючих органів при застосуванні штрафних санкцій. Тому вважаємо доцільним законодавчо встановити примірний перелік таких осіб, котрий при внесенні змін регулювався б постановами Кабінету Міністрів України, або формувався б унесенням змін до нього через відповідні закони.

Важливим положенням Кодексу стосовно юридичної відповідальності є те, що ним визначено ряд норм, в яких сформульовані ознаки податкового правопорушення та передбачено притягнення до відповідальності (зокрема застосування штрафних санкцій). Згідно вимог Кодексу штрафна санкція (фінансова санкція, штраф) – це плата у вигляді фіксованої суми та/або відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності [2].

Однак, незважаючи на доволі вичерпне визначення порушень, за які застосовується штраф, у Кодексі пеня не визнається санкцією, тому і не розглядається елементом фінансової відповідальності. На наш погляд, таке положення є суперечливим і не відповідає суті самої пені, оскільки за своєю природою вона фактично є покаранням для порушника. Це впливає з її визначення згідно ст. 162 Кодексу, де пеня визначається як сума коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством строки [2].

Досить принциповою і резонансною нормою Кодексу є те, що, незважаючи на можливість платника податків вирахувати і сплатити штраф самостійно (зокрема при самостійному виявленні факту заниження сум податку минулих податкових періодів), відповідальність за застосування штрафних (фінансових) санкцій та пені покладається на контролюючий орган [2]. Ця особливість податкових норм означає, що контролюючий орган має право і зобов'язаний приймати рішення про застосування штрафних санкцій і забезпечувати їхнє виконання. Тобто, незважаючи на

самостійне виправлення помилок платником та внесення недоплачених коштів до бюджету самостійно, до нього застосовуються штрафні санкції, що певною мірою порушує принцип соціальної справедливості, проголошений у Кодексі щодо побудови системи оподаткування. Вважаємо доцільним вдосконалити цю норму внесенням змін до законодавства.

На часі також внесення змін до Кодексу щодо загальних умов притягнення до фінансової відповідальності, зазначених у ст. 112 [2]. Так, згідно вимог цього законодавчого акта, притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів із питань оподаткування, іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не звільняє їхніх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності [2].

Посадові особи платників податків та податкових агентів (тобто працівники юридичних осіб), а також фізичні особи-платники податків за наявності відповідних підстав притягуються до адміністративної або кримінальної відповідальності за їх діяння, що призвели до податкового правопорушення, незалежно від притягнення чи не притягнення до фінансової відповідальності за це правопорушення відповідного платника податків чи податкового агента. Однак у цьому положенні є певна недоречність. Так, у випадках вчинення податкового правопорушення платником податків-фізичною особою можлива ситуація, за якою одна особа за одне правопорушення буде притягнена як до фінансової, так і до кримінальної чи адміністративної відповідальності. Така ситуація, на нашу думку, суперечить ст. 61 Конституції України – “Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення” [1]. Але Кодекс розрізняє фінансову, адміністративну і кримінальну відповідальність як відповідальності різного виду, тому зазначене нами фактичне порушення Конституції ним узаконюється.

Положення Кодексу встановлюють відповідальність за правопорушення, яке може вчинятися як у формі бездіяльності, так і у формі активної поведінки (дії):

– неподання платниками податків або іншими особами, зобов’язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків);

– несвоєчасне подання платниками податків або іншими особами, зобов’язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків).

Тобто Кодексом передбачено, що неподання декларації у строк є закінченою формою правопорушення, а послідує (із запізненням) подання цієї декларації утворює нову форму порушення – подання з порушенням строку (затримка подання). Отже, одна і та ж декларація в

один момент часу не може бути і неподаною, і поданою несвоєчасно однією особою. На наш погляд, таке положення потребує вдосконалення, адже за різні за тяжкістю податкові правопорушення застосовується відповідальність у вигляді однакового розміру штрафу.

Вважаємо також, що на сучасному етапі важливість та гострота висвітлюваної проблеми обумовлена також і неналежною гнучкістю передбачених законодавством засобів відповідальності з боку контролюючих органів, як представників держави. Так, Кодексом визначено значно більші штрафи за несплату податків проти їхніх розмірів, встановлених Законом України від 21.12.2000 №2181-III “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами”, який діяв до прийняття Кодексу [5]. Окрім того, спрощено підхід щодо тривалості терміну прострочення сплати сум податків, що є не зовсім виправданим. При визначеному до цього Законом України № 2181-III положенні, коли існувала диференціація відповідальності за трьома термінами несплати: до 30 календарних днів – 10% суми податку, від 31 до 90 днів – 20%, а понад 90 днів – 50% розміру податку, чинний Кодекс передбачає розподіл лише за двома термінами прострочення сплати: до 30 та більше 30 календарних днів [2,5].

При цьому Кодексом також підвищено межі штрафних (фінансових) санкцій при повторних фактах таких порушень. Тобто підхід Кодексу в сучасних умовах стосовно відповідальності – просте підвищення сум штрафів до всіх платників податків, незважаючи на різний ступінь вини суб’єкта господарювання (вчинення більш значного чи меншого порушення щодо втрат коштів бюджету).

Водночас тривалий термін у Кодексі України “Про адміністративні правопорушення” не змінюється такий підхід, як визначення розміру адміністративних штрафів, що застосовуються до посадових осіб та громадян, у кількості неоподатковуваних мінімумів заробітної плати (17 грн). Зазначена юридична норма, при застосуванні штрафів, на нашу думку, є застарілою [3]. Це впливає з того, що навіть при десятикратному розміру штрафу це складе 170 грн., що є досить мізерним покаранням для посадової особи підприємства чи установи.

Розв’язання вищезазначених проблем щодо вдосконалення правового регулювання відповідальності за податкові правопорушення потребує проведення в державі більш ґрунтовної законотворчої роботи з аналізу і пошуку додаткових можливостей у роботі з суб’єктами господарювання. При цьому головним критерієм повинно бути: дотримання вимог Конституції України, принципів системи оподаткування, підвищення рівня контролю, доцільність та ефективність застосування заходів відповідальності. Вдосконалення законодавства у цих питаннях повинно сприяти збільшенню надходжень коштів податків і зборів до бюджетів та зменшенню податкових правопорушень.

Джерела та література

1. Конституція України www.rada.gov.ua
2. Податковий кодекс України www.rada.gov.ua
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131.
5. Закон України від 21.12.2000 № 2181-III “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001.
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв’язку з проведенням адміністративної реформи в Україні // www.rada.gov.ua
7. Закон України “Про державну податкову службу в Україні” // www.rada.gov.ua
8. Практичний коментар до Податкового кодексу України. Міністерство фінансів України // www.rada.gov.ua

Віталій Смаглій

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТОРСЬКИХ ФІРМ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах фінансово-економічної кризи, яка переслідує Україну впродовж тривалого часу, склалася така ситуація, коли окремі банківські установи не в змозі ефективно вирішувати проблеми неповернутих кредитів клієнтом банку.

Як вихід із такого становища, банки змушені передавати свої повноваження щодо повернення заборгованості за кредитами на колекторські фірми, компанії тощо.

Сьогодні в Україні за різними даними нараховується близько 100 компаній, які здійснюють колекторську діяльність. Нові кредити надають щорічно, а отже, ринку колекторства є куди зростати. За даними Нацбанку України, станом на 1 серпня 2012 р. обсяги кредитів, виданих банками України, склалися близька 822 млрд. грн.: із них фізичним особам надано майже 181,2 млрд. грн. кредитних ресурсів, інші – 575,2 млрд. грн. – отримали приватні компанії [2, 2]. За офіційними даними, на кінець 2011 р. прострочена заборгованість за позиками населення становила 90 млрд. грн. [2, 2]. Сума боргу поступово зменшується, але це зовсім не означає, що громадяни почали більше отримувати доходів і знову можуть виплачувати кредити. Тому на етапі поглиблення сучасної економічної кризи важливим й актуальним є законодавче впровадження колекторської діяльності в Україні.

Питання, пов’язані з колекторською діяльністю, досліджували науковці Н. Яковлев, А. Нікітюк, К. Ларіонова. Учені, зокрема, порушували питання щодо незаконної діяльності колекторських фірм на фінансовому